КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

МАЛООКА Леся Василівна

УДК 394 [477]

ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ МАСОВИХ СВЯТ УКРАЇНЦІВ

17.00.01 – теорія та історія культури

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

КИЇВ – 2006

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Київському національному університеті культури і мистецтв, Міністерство культури і туризму України, м. Київ

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор **Поплавський Михайло Михайлович,** Київський національний університет культури і мистецтв, завідувач кафедри державного управління

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор **Курочкін Олександр Володимирович,** Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Рильського НАН України, провідний науковий працівник

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник **Попов Борис Васильович,** Інститут філософії НАН України, старший науковий співробітник

Провідна установа: Інститут історії України НАН України, відділ історії України другої половини XX ст.

Захист відбудеться „17" лютого 2006 р. о 14-00 годин на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.807.02 у Київському національному університеті культури і мистецтв (01133, м. Київ, вул. Щорса, 36, ауд. 209).

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Київського національного університету культури і мистецтв (01133, м. Київ, вул. Щорса, 36).

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Історія народних, в тому числі масових свят, в Україні видалася, як і сама історія країни, надзвичайно складною, драматичною. Започатковані як господарські та релігійні, ці свята пережили епоху секуляризації, потім – десакралізації. Відтак частина з них залишилась у сфері релігійній, інші – у „професіональній". Згодом, за часів насильницької атеїзації суспільства, здійснювалося викорінення не тільки церковних, а й народних традицій, примусове насадження нових, радянських, свят та обрядів. З отриманням Україною незалежності та скиненням диктатури комуністичної ідеології почався період відродження як релігійних, так і призабутих інших народних, зокрема й масових свят.

Масове свято як один із найдавніших соціально-культурних феноменів репрезентує важливий напрям пізнання життєдіяльності суспільства. Людина, відчуваючи психологічний „захист" натовпу, проявляє мінімальну критичну самооцінку і саме тоді стає очевидним реальний зміст її особистої культури.

Однак у вітчизняних дослідженнях цій проблемі приділялося недостатньо уваги. Традиції вивчення масового театру започаткував ще наприкінці XIX століття один із перших режисерів народних масових свят А.Я.Алексєєв-Яковлєв. Надалі однією з перших робіт став збірник „Массовые празднества" (1926), який охарактеризовує масове свято як соціально-історичне явище, розкриває основні етапи його розвитку. Історичний аспект проблеми розглядали в різні періоди А.Піотровський, М.Ізвеков, Ж.Т'єрсо, В.Брабіч, Г.Плетньова, Я.Білоусов, О.Орлов, А.Некрилова, А.Чечоткін, І.Шароєв. Фундаментальними працями з історії масових свят і видовищ, їх значення як соціально-естетичного феномену є роботи М.Бахтіна, Д.Генкіна, А.Мазаєва.

В Україні загальновизнаним є етнографічний нарис О.Воропая „Звичаї нашого народу". Грунтовною і важливою до цього часу є монографія О.Курочкіна „Новорічні свята українців. Традиції і сучасність" (1978), в якій розглядається новорічний цикл календарних свят українського населення середини XIX – початку XX століття. Виявленню соціальної природи масових свят присвячені праці С.Безклубенка, В.Бодака, В.Борисенка, Л.Єнтіс, А.Прилуцької та інших вчених. Автори звертаються до проблеми свят загалом і їх театралізації зокрема. Попри сказане – поки що не складається цілісна картина стану справ у цій сфері духовного життя українського народу. Цим і визначається вибір теми дослідження „Історична еволюція масових свят українців".

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснене за планами науково-дослідної роботи кафедри теорії та історії культури і тематикою науково-дослідної діяльності Київського національного університету культури і мистецтв в рамках державної комплексної наукової програми Міністерства культури і туризму України "Культура. Просвітництво. Дозвілля".

Хронологічні межі дослідження. В дисертації аналізується процес еволюції масових свят українців від дохристиянських часів до років незалежності України. Визначений період дозволяє виявити ключові моменти історичного розвитку обрядової сфери України і дає змогу простежити особливості відродження та формування нових цінностей і норм суспільного життя 90-х рр. XX ст. Саме в цей період внаслідок радикальної зміни соціально-політичної ситуації формується нова культура видовищ, зокрема театралізованого масового свята як складової національної музично-театральної культури України. Масове свято еволюціонувало до нових форм і пластичних барв: урізноманітнювалися засоби його театралізації, відбувався процес зростання технічної майстерності виконавців; теми театралізованих масових свят зазнавали змін.

Джерельну базу дослідження становлять матеріали Архіву державного музею театрального, музичного та кіномистецтва України, Архіву кіно-фото-документів, збірники і довідники, матеріали періодики.

Методи дослідження зумовлені специфікою наукового аналізу його предмету і ґрунтуються на засадах сучасної методології соціально-гуманітарного пізнання. Вони спираються на принципи історизму, науковості та об'єктивності. Застосовувалися проблемно-хронологічний, конкретно-історичний, історико-порівняльний, історико-генетичний, аналітичний та описовий методи.

Мета дослідження – охарактеризувати особливості історичної еволюції масових свят українців.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких **завдань**:

- узагальнити існуючу літературу з теми дослідження;
- уточнити ключові поняття „свято", „святкування", „масове свято", „обряд", „традиція", „організація святкування";
- відстежити історичну еволюцію масових свят українців від дохристиянських до постатеїстичних часів;
- виявити передумови виникнення масового театралізованого свята в Україні;
- розкрити особливості трансформації радянських масових свят в незалежній Україні;
- з'ясувати характерні прикмети еволюції змісту та форми масових свят за період державної незалежності України.

Об'єкт дослідження – свята та обряди українського народу.

Предмет дослідження – історична еволюція форм та змісту масових свят українців.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що в дисертації:

- уточнено поняття „свято", „святкування", „масове свято", „звичай", „обряд", „традиція" тощо;
- здійснено комплексний аналіз основних дохристиянських свят українців;

- виявлено особливості впливу християнізації на еволюцію обрядової сфери України;
- відстежено історичну еволюцію масових свят українців від християнських до радянських часів;
- узагальнено досвід масового свята в Україні за радянських часів;
- простежено еволюцію змісту та форми масових свят в Україні в роки незалежності.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його основні положення, висновки, фактичний матеріал можуть бути використані у подальшій розробці обраної теми, при написанні наукових праць з історії обрядової культури України, підготовці загальних та спеціальних навчальних курсів: "Історія української культури", "Теорія та історія культури" тощо. Висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані при розробці й реалізації національних програм в галузі художньої культури.

Апробація результатів дослідження. Дисертація обговорювалася на кафедрі теорії та історії культури Київського національного університету культури і мистецтв.

Основні результати дослідження оприлюднювалися автором у вигляді доповідей та повідомлень на конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції „Педагогічні та рекреаційні технології в сучасній індустрії дозвілля" (м. Київ, 2004 р.), II Всеукраїнській науково-практичній конференції „Театральне і хореографічне мистецтво в контексті світових соціокультурних процесів" (м. Київ, 2005 р.), "Дні науки" Київського національного університету культури і мистецтв (м. Київ, 2003, 2004, 2005 рр.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження відображені у 5 одноосібних публікаціях, в тому числі 3 - у фахових виданнях.

Структура дисертації обумовлена метою і завданнями дослідження і складається із вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 171 сторінка, у тому числі: список використаних джерел (210 найменувань) – 19 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *Вступі* висвітлюється актуальність поставленої проблеми, визначаються мета і завдання роботи; виокремлюються об'єкт і предмет дослідження, наводяться відомості про зв'язок роботи з науковими програмами; розкриваються методи дослідження, обґрунтовуються його наукова новизна і практичне значення, наводяться дані щодо апробації результатів дослідження та публікацій.

У розділі І **„Масові свята як предмет наукового дослідження"** аналізується масив літератури, що стосується досліджуваної проблеми, в контексті обраної теми уточнюється зміст поняття „свято", „масове свято", „святкування", „звичай", „обряд", „традиція" тощо; розглядаються основні підходи до аналізу масового свята як у вітчизняній науковій літературі, так і в зарубіжній.

Фактична історія масових святкових дійств, зокрема Давньої Греції, нараховує близько тридцяти століть. Американський культуролог Л.Уайт вважає, що до перших проявів феномену масового свята можна віднести такі традиційні для давнини видовища, як театральні вистави, бої гладіаторів, змагання на колісницях, на яких збиралися величезні натовпи людей.

Сам термін "свято" має своєрідні історичні корені та особливий семантичний зміст.

На думку вітчизняних дослідників (С. Безклубенко), поняття „свято" пов'язане з традицією шанування (вшанування) предків. Первісне означення в українській культурі предків передавалось словом „святки" („святок"). „Святок" – це предок. Спочатку просто (взагалі) предок, згодом – *померлий* предок, далі – *взагалі померлий родич*. В уречні часи давні слов'яни „спілкувалися" з ними, „поклонялися" їм, частували їх в надії на сприяння у всіх добрих починаннях на „цьому" й на „тому" світі. Саме ремінісценцію дуже давнього „язичницького" обряду вшанування предків і являють собою звичаї, рудименти яких відтворюються за часів християнства в період від Різдва до Водохреща (Святки).

Отже, українське *свято* походить від слів *святе*, *святий*, *святок*, тим самим підкреслюючи сакрально-ритуальну[1] природу цього явища; натомість російське *праздник*, походячи від *праздности*, вказує на інший складник свята - дозвілля. Через те переддень Різдва в Росії має назву „сочельнік" (від назви солодкої підливи до куті), тимчасом як в Україні віддавна це був (і залишається досі) саме святий вечір (вечір, коли пригощають святків).

Л.Литвиненко інтерпретує *свято* як форму організованої масової публічної гри, позначену художньою творчістю, приуроченою до певної події чи певного явища. Проте в даному разі змішуються різні поняття – „свято" і „святкування". „Свято" – це предмет, зміст того, що відзначається людьми; „святкування" – це те, як воно відзначається. Перше має, як правило, об'єктивний характер, друга – суб'єктивний. Отже, свято може бути і спонтанним, імпровізованим, і організованим, театралізованим.

Святковість являє собою важливу сферу культурного життя, що формує і утверджує життєві ідеали та цінності, нагромаджені як у національній, так і світовій культурі. М.Бахтін слушно вважав святковість дуже важливою первинною формою людської культури.

Свято обов'язково пов'язане із соціальним досвідом, що з часом набуває статусу суспільно значимих звичаїв та традицій. У філософській літературі феномени звичаю, традиції та обряду нерідко ототожнюються. Культурологічна термінологія продовжує залишатися недосконалою: суспільні явища, що, поза сумнівом, належать до звичаїв, називаються то звичаями, то обрядами або традиціями. В цьому зв'язку видається найбільш конкретним визначення

---

[1] Сакральне походить з латинської мови (sacralis) і означає *святий, священний, посвячений* (тобто принесений у жертву) *богам*, а також: і *приречений підземним божествам*, тобто *проклятий*

традиції як сукупності усталених, успадкованих від попередніх поколінь уявлень про навколишній світ і про місце та роль у ньому людей, про їхні права та взаємні обов'язки, як сукупності "уявлень, які мають оціночний (аксіологічний) та нормативний (регулятивний) характер" (С.Безклубенко).

Високої ефективності відтворювально-виховного впливу звичаї і традиції набувають в обрядовості. Обряд і ритуал – феномени формалізованої поведінки, сукупність суспільно-значущих символічних дій, що сприяють зміцненню соціокультурних зв'язків між членами певної групи або між групами. Проте, як зазначав К.Леві-Стросс, обряд та міф відтворюють один одного, перший – у формі дійства, другий – у формі пам'яті. Факторам, що визначають форму обряду в первісних спільнотах, багато уваги приділив, зокрема, відомий румунський антрополог та історик релігії Мірча Еліаде.

В дисертації окреслюється смислова відмінність між масовим (народним) святом та масовим видовищем. Свято завжди буде видовищем, тоді як видовище не завжди є святковим. Масове видовище за зовнішніми проявами, світоглядними характеристиками та функціональним призначенням принципово відрізняється від народного свята, що пов'язано з відмінностями функціональних завдань зазначених феноменів.

З 70-х років XX ст. масове свято стало об'єктом уваги російських вчених Д.Генкіна, А.Коновича, О.Орлова, дослідження яких мали науково-теоретичний характер. Вони кваліфікували масове свято як важливий засіб реалізації сутнісних сил людини й оптимізації соціально-культурного середовища.

В.Гусєв займався дослідженням типів обрядових дій, що супроводжували масові свята: 1) рядженими (костюми, фантастичні маски, розмальовані тіла, танцювальні рухи, кривляння, підстрибування тощо); 2) обрядовими складними діями карнавального типу, хоровими іграми, народними традиційними весіллями, 3) народними драматичними ігрищами (ігри в хороводі, ігри поза хороводом).

Д.Генкін зосереджує увагу на соціальних функціях масового свята, виокремлюючи такі: а) формування нових знань, норм, цінностей та орієнтацій; б) накопичення, зберігання й розповсюдження (трансляція) знань, норм і цінностей; в) відтворення духовного процесу за допомогою механізмів успадкування; г) комунікативну функцію, що забезпечує взаємодію між суб'єктами діяльності, їхню соціокультурну інтеграцію; д) соціалізацію суспільної життєдіяльності за допомогою структури відносин, опосередкованих культурними компонентами; е) реактивну, або ігрову.

На основі узагальнення сутності та суспільного значення масових народних свят, логіки їх становлення та обрядування виникло мистецтво організації свят взагалі та масових зокрема.

Російські митці – режисери-постановники масових свят залишили методичні настанови щодо театралізації святкування (відзначення, проведення традиційних свят та запровадження нових). Зокрема, ними вперше було висвітлено особливості організації та проведення масового спортивного свята. Йому було також присвячено навчальні посібники Б.Петрова й В.Новаторова. Театралізовані

вистави та концерти досліджувалися О.Марковим, Д.Тихомировим, Е.Вершковським, Б.Галаном, В.Руднєвим, І.Шароєвим, Й.Тумановим.

Сучасні українські культурологи та мистецтвознавці досліджують масове свято передусім як невід'ємну складову національної культури. Фахові літературні джерела з теорії та історії масових свят українського народу можна умовно поділити на такі групи:

– праці загальнотеоретичного характеру (С.Безклубенко, В.Борисенко, Г.Дутчак, Л.Литвиненко, З.Марчук, Ю.Перенчук, З.Попова та ін). Зазначені дослідники виокремлюють декілька специфічних особливостей масового свята: 1) його масштабність та велика кількість учасників та глядачів; 2) фахова компетентність постановчої групи; 3) детальне сценарно-режисерське вирішення святкового дійства; 4) наявність набору яскравих засобів виразності (драматичних, пластичних, музичних, технічних тощо), притаманних святковій атмосфері; 5) належна активність аудиторії з метою переведення „глядачів" на „учасників".

– Культурологічні праці авторів відповідних періодів, що містять інформацію загальноісторичного характеру стосовно предмета дослідження (Л.Белименко, І.Павленко, Н.Петрова, Б.Попов, Т.Пригаріна, С.Циганська та ін.). В цих роботах наголошується на конкретно-історичному характерові масових свят, відображенні в них вузлових змін у суспільно-політичному житті, трансформацій художнього досвіду в міру визрівання нових духовних потреб та цінностей.

– Дослідження фольклористично-етнографічного напряму. Переважно в Україні вони здійснювалися ученими Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Рильського НАН України (В.Борисенко, І.Бульбук, Г.Василькевич, О.Курочкін, С.Пономаревський, В.Скуратівський та ін.). Суттєвим у процесі формування українського масового свята, на думку цих дослідників українського етногенезу та ролі і місця у цьому процесі свят, зокрема масових, є створення умов для плідного розвитку національних культур, за принципового заперечення *уніфікації й нівелювання етно-специфічного у сфері духовного життя*, стандартизації духовних цінностей життя народів. .

Об'єктом наукового дослідження В.Біляцької, В.Деревлянського, В.Саліги, Н.Данилевської, М.Ткача та ін. стали православні свята та обряди українського народу. Вони інтерпретуються як невід'ємна складова його духовної культури, що спирається на багатовікові фольклорні традиції.

Методичному аспекту організації масових святкувань, технології їхньої підготовки та проведення, сценарно-режисерським традиціям присвячено праці В.Зайцева, С.Деркач, В.Матушенко та ін.

В кінці розділу автор дисертації робить висновок, що проблема еволюції масових свят в незалежній Україні ще потребує ґрунтовних історичних досліджень.

У розділі ІІ досліджуються **традиції масового свята в Україні**. Зокрема, в підрозділі **2.1. „Дохристиянські (язичницькі) свята українців"** йдеться про епоху язичництва та характер „поганських" звичаїв, обрядів та свят.

Характерним для наших предків було уявлення про природу, в якій усі існуючі речі, маючи душу, живуть своїм життям. У багатьох народних піснях зустрічаються анімізовані предмети і явища. Ототожнення людини та природи знайшло свій вияв також в релігійних переконаннях наших пращурів. Характерною особливістю української міфології є пантеїзм, ототожнення Бога з природою. Між людиною і природою існувало порозуміння, діалог. Осмислення людської поведінки базувалося на осягненні природних імпульсів та циклів.

У підрозділі розкривається поняття „язичництво" (народна, етнічна релігія) з акцентуацією того, що найвищою ідеєю українського язичництва була філософія вічного життя, обожнювання природного начала Всесвіту, радість існування на землі (Г.Лозко). Славлення радості життя, його відчуття було необхідним для нормального повноцінного життя. Все це людина переживала під час свята, яке її духовно підносило, надавало урочистого, життєствердного настрою. Свято супроводжувалося цілою системою певних ритуально-побутових символічних дій із піснями, танцями, замовляннями, священними вогнищами та словесними оберегами. В характері проведення цих свят виразно проступають елементи театралізації і імпровізаційність, мімічні і пантомімічні деталі. Все це згуртовувало громаду, консолідувало, здружувало її. Соціальні правила і заборони, освячені ім'ям богів, впроваджувалися не тільки у свідомість, але й у несвідомі глибини душі, ставали звичкою, звичаєм.

Пантеон богів наших предків був розмаїтий. Головні язичницькі боги виступали образами природи, а саме: Перун – бог родючості, блискавки і грому, війни і воїнства; Велес – бог худоби й хатнього достатку, Позвізд (Похвіст, Вихр) – покровитель погоди; Лада – богиня весни, кохання й добробуту; Коляда – бог світла, який розпочинає новий господарський рік (Коло Свароже). Багато було також другорядних божеств, зокрема Услед (Осляд), Корша (Хорс), Дашуба (Дашб), Стриба (Стрибог), Макоша (Макош) та інші, назви яких й донині збереглися в народній пам'яті. Найголовнішим з пантеону богів вважався Сварог (*Сва* = вся, *рог* (ріг) = род) – уособлення Сонця як життєдайного джерела.

Не випадково найдавніші з масових народних свят, що дійшли до нашого часу, пов'язані з відзначенням періодів річного сонячного циклу. Два сонцестояння, зимове і літнє, поділяють цей народно-святковий цикл на дві частини і слугують початком цілого ряду свят. Дохристиянські свята сонячного циклу – не просто вшанування, а опоетизована інтерпретація знань прадавніх слов'ян про природу та людину. Зокрема, Коляда – дохристиянський цикл свят у слов'ян в період зимового сонцестояння, присвячених аграрному культові, які супроводжувалися веселими звичаями (колядуванням – заряджанням, розвагами, хороводами, співами колядок, танцями, гаданням тощо).

Ритуали, що супроводжували сільськогосподарські роботи, мали незначні варіації на території України, але скрізь це були урочисті з молитвами до Бога, пройняті почуттям шани до своєї праці. Відчутно трансформовані, ці свята збереглися до наших днів (Маланки, полонинський хід, обжинки тощо).

У підрозділі зазначається, що виробнича обрядовість відрізняється від побутової і сімейної обрядовості крайньою неміцністю. Пояснюється це тим, що під впливом економічних факторів виробнича обрядовість надзвичайно трансформується, у тому числі й в ігрових елементах. У міцності ж сімейно-побутової обрядовості позначилася непорушність сімейного ладу, стабільність родини (обряди присвяти, весільні обряди тощо).

Святково-розважальний комплекс Київської Русі включав бенкети-тризни на честь давньоруських воїнів-язичників, де мали місце кінні та інші змагання (стрільба з лука, боротьба тощо). Нерідко при цьому билися об заклад, що посилювало загальний інтерес до поєдинків. Кінні змагання були кількох видів: верхогони на далекі відстані; стрибки на конях із перешкодами, наприклад, через річку; „джигітування" – спортивні вправи на коні; богатирські герці-турніри. Центральною фігурою святкувань дохристиянської доби був скоморох, в особі якого поєднувалися таланти співака, музиканта, акробата, клоуна, театрального актора, жонглера і дресирувальника.

У підрозділі 2.2 **"Вплив християнізації на еволюцію українських масових свят"** викладаються результати аналізу процесу та наслідків хрещення України в обрядовій сфері.

Християнство, запозичене з Візантії, мало вже давні традиції й ретельно розроблений культ. Особливе місце в ньому посідали узаконені церквою релігійні свята: насамперед Пасха і так звані дванадесяті (Різдво, Водохреще, Трійця, свята Богородичного циклу тощо), а також свята на честь канонізованих святих – Георгія (23 квітня), Дмитра (26 жовтня) та ін. Річне коло християнських свят було являє собою обрядове (ритуальне) відтворення історії церкви.

Однак, упродовж кількох століть після хрещення світогляд руського населення ще значною мірою залишався в полоні язичеських звичаїв та уявлень. Спроби їх заборонити, знищити не завжди були успішними, як засвідчує „Повість временних літ". З цим не могли не рахуватись і провідники православної церкви. Подібно до свята Коляди, яке стало Різдвом Христовим, і на інші народні свята було накладено, „нашаровано" церковні: Великдень – Паска; Ярило – св. Юрій; Зелені свята – Трійця; Купало – Івана Хрестителя; свято Перуна – пророка Іллі; свято Рожаниць – Різдва Пресвятої Богородиці; свято Калити – Андрія Первозваного; свято Місяця – св. Василя; свято богині Дани – Йордань.

Разом з візантійським православ'ям Руссю було запозичено цілком нові елементи проведення святкового ритуалу в церковній службі. Це, зокрема, ікона, культ мощей, церковні ходи, цілування хреста тощо. Водночас найпотужніший вплив, особливо на неофітів, справляло святкове богослужіння. У цьому своєрідному дійстві зі значною часткою театралізації, розкішними вбраннями священнослужителів, коштовним начинням, натхненним співом усі компоненти були спрямовані на досягнення психологічно-естетичного ефекту масового піднесення.

За доби середньовіччя в Києві крім щорічних релігійних святкових заходів урочисто відзначалися військові перемоги руських дружинників над іноземними завойовниками. Масово проводилися свята також на відзнаку закладення та завершення будівництва храмів, після освячення яких князі давали великі обіди. Ці київські „почесні учти" X-XII століть є, власне, перехідною формою від свята загальнонародного, стихійного типу до корпоративного урочистого заходу з чітко виявленою соціальною диференціацією. До того ж зазвичай на цих бенкетах населення щедро обдаровувалося, що мало конкретну політичну мету знаті – заручитися підтримкою народних мас.

В християнських масових театралізованих святах можливість прилучення до людських духовних цінностей збережено через веселощі, розваги. Язичницькі обряди втрачають свою смислову значимість і в новому історичному часі існують як розважальний елемент. В нових масових театралізованих святах і обрядах колишня магічна функція, наповнюючись новим змістом, переходить в естетичну.

Загалом вплив християнства суттєво позначився на історичному розвитку східнослов'янського світу. У ньому можна виокремити два етапи: 1) становлення офіційної християнської культури як основи політичного ладу; 2) формування особистісного виміру християнського типу світосприйняття із властивим йому високим рівнем символізації тощо.

Тривалий час по офіційній християнізації давні русичі зберігали вірність традиційним звичаям та віруванням. Приховуючи від духовенства свої релігійні погляди, вони збиралися, зазвичай на берегах Дніпра та інших річок, проводили на пошану язичницьких богів узвичаєні святкові ігрища та інші ритуальні заходи. З часом, коли з посиленням секуляризаційних тенденцій язичницькі свята й обряди вже не так агресивно засуджувалися панівною церквою, вони втрачали своє релігійно-магічне значення і ставали просто популярними в народі масовими забавами, своєрідним типом масової ігрової культури.

Окремо слід відзначити масові гуляння і ярмарки, що своєрідну компромісну форму поєднання ознак церковних і державних свят. Починаючи з другої чверті XIX століття вони стають одним з надзвичайно популярних різновидів театралізованого свята, в якому використовувалися всі традиційні атрибути середньовічної видовищності – циркові, балаганні та їм подібні.

У підрозділі робиться висновок, що сутність еволюції обрядової сфери під впливом християнізації полягає в тому, що наслідки християнізації України в обрядовій сфері характеризуються співіснуванням церковних (християнських) та народних (язичницьких) свят і обрядів. До того ж язичницькі обряди втрачають свою смислову значимість і продовжують існувати в рамках офіційної християнської обрядовості лише як розважальний елемент.

У підрозділі **2.3. „Особливості масового свята в Україні за радянських часів"** подаються результати дослідження поступової історичної секуляризації в обрядовій сфері життя української спільноти радянської доби.

Процес нового соціального проектування та його практичної реалізації обумовив нові парадигми художнього забезпечення державної ідеології. Централізоване замовлення на масові театралізовані свята - явище, характерне для цього періоду в історії масових свят.

Ще з 1920-х років відомі спроби модернізувати народні свята язичницького походження. Їх прагнули ідеологічно пристосувати до "соціалістичного побуту", ліквідувавши елементи вірувань. Так, свята сонячного циклу стали лише календарними. Доповнений до свят сонячного циклу ряд сучасних свят, як День радянської молоді - до Купайла, цілковито трансформує їхню сутність.

Потужний процес революційних перетворень побуту, як у матеріальному, так і в соціально-культурному плані, масова атеїстична пропаганда спричинили неминучу, хоча й не тотальну, атрофію релігійного світогляду та відмову від проведення церковних обрядів, максимальне спрощення правил їх відзначення. Саме в цей період войовничого атеїзму значно скоротилася кількість звичних релігійно-побутових свят.

Стара система календарних свят втрачала цілісність, розпадалася на окремі свята, які в свою чергу дробилися на елементи. Найбільш стійко трималися елементи традиційного новорічного ритуалу українців, зокрема, колядування, рядження, посипання, святковий (для святків) стіл (обов'язкові кутя, узвар, хліб та ін.), язичницькі за своїм походженням. Позбавившись контролю церковних інстанцій, вони продовжували існувати в побуті, що, як відомо, є найконсервативнішою сферою суспільного життя. Причому релігійно-побутові „пережитки" особливо міцно трималися на селі, яке у порівнянні з містом відзначається меншою рухливістю соціально-побутових відносин.

У такій ситуації, за відсутності відчутної суспільної підтримки традиційні свята сонячного циклу, загалом усі народні свята кваліфікувалися як пережиток минулого. Поодинокі їх відзначення проводилися замасковано, приховано, у вузькому родинному чи сусідському колі. Люди, відзначаючи їх, побоювались репресій і тому максимально скорочували обрядовий елемент, через що давні пісні й ритуали потроху забувалися. Так, колядницькі гімни, великодні веснянки та ігри, старовинні обряди свята Калити чи Івана Купала у 70-80-х роках майже остаточно втратили свій сакральний зміст і використовувалися тільки як екзотичний, патріархальний елемент звичайного масового розважального заходу.

Свідомо і цілеспрямовано руйнуючи традиційні народні та релігійно-церковні звичаї, ритуали, свята, більшовицька влада прагнула водночас насадити нові, свої, витіснивши та замінивши ними старі.

Уже невдовзі після здійснення Жовтневої революції 1917 р. та в період громадянської війни масові театралізовані вистави і свята проводяться в багатьох містах Росії і України. Ці святкування-„свята" збирали тисячі учасників і десятки тисяч глядачів, зазвичай називалися „дійствами", „містеріями". Зрозуміло, нічого святого в цих масових виставах не було.

У найбільших таких святах 20-х - 30-х років визначилися основні їх риси: комуністичне революційне спрямування, прагнення монументальності (великий розмах, залучення тисяч учасників з червоноармійських і робочих самодіяльних художніх і фізкультурних гуртків), залучення глядачів до участі у театралізованому дійстві, організація святкового гуляння. Поширеною формою народних свят у ті роки були так звані тематичні гуляння, театралізовані мітинги, театралізовані концерти, концерти-мітинги та театральні інсценізації. На літо 1935 року припадає народження радянського карнавалу як самостійної форми масового театралізованого свята. Широко використовувалися в радянській ідеології свята професій, Дні музики, фізкультурні свята, свята новорічної ялинки, фестивалі.

Велика Вітчизняна війна і важкі роки післявоєнного відбудовного періоду надовго перервали активний розвиток масових свят у країні. Однак із середини 50-х років скорочення робочого дня, будівництво нових стадіонів, палаців спорту, відкритих сценічних площадок стали об'єктивними передумовами їх відродження. Тому саме в середині 50-х років з'являється новий вид „масового свята" – стадіонна вистава. Незабаром після війни народилися міжнародні фестивалі молоді світу. Грандіозним, масовим і яскравим святом 50-х років був VI Всесвітній фестиваль молоді і студентів у Москві (серпень 1957 р.).

Інтенсивно відбувався процес запровадження радянської обрядовості в період хрущовської "відлиги" – наприкінці 50-х та на початку 60-х років. Тоді ж ставилося питання про доцільність відновлення традиційних обрядів деяких народних свят, в яких гармонійно поєднувалися б старі й нові форми.

У 50-60-і роки союзні та автономні республіки СРСР провели в Москві перші покази національної культури і мистецтва. У подальшому вони стали практикуватися щорічно. Новий рік, Міжнародний жіночий день, професійні „свята" шахтаря, металурга, учителя тощо, День Радянської Армії та Військово-Морського Флоту, увійшли в радянський побут як сімейні свята. Роковини Жовтневої революції, 1 Травня, День міста сприймалося як форма дозвілля.

В дисертації робиться висновок, що внаслідок історичної секуляризації в обрядовій сфері життя української спільноти, наростання атеїстичних тенденцій, завершилися в радянську епоху забороною релігійних, зруйнуванням народних та спробами насадження радянських масових свят.

У третьому розділі „Еволюція змісту та форм масових свят в роки незалежності України" подаються результати аналізу процесів, що спостерігаються в обрядовій сфері життя українського суспільства продовж років незалежності.

У першому підрозділі **„Відродження релігійних свят та обрядів"** йдеться про особливості розвитку церковних свят та обрядів в незалежній Україні.

Багато релігійних свят у сучасній Україні набувають характеру державних і проводяться із застосуванням світських елементів, але із збереженням

традиційного ритуалу. Активно накопичується досвід проведення таких традиційних масових сезонних свят, як Новий рік, проводи зими (Масляна), Купала, обжинки тощо, релігійні – Різдво, Великдень, Трійця. Свято Покрови з 1991 року проводилося не тільки в церквах, а й на центральних площах міст і сіл. Ці акції вливаються у загальний рух за відродження національної самосвідомості, мови, традицій, що стало прикметою нашого часу.

До традицій святкування Різдва та Нового року в Україні все більше долучаються західні впливи: прикрашання ялинок, дерев на вулицях та вітрин магазинів, святкові феєрверки, драматизовані костюмовані вистави, шоу тощо.

Практично відновлені театралізовані масові свята та ритуали всіх річних циклів – різдвяні вертепи, новорічні колядування, свята Різдва Христового, закликання весни, заплітання шуму, Великодні дзвони, старовинне дійство "Вулиця". У багатьох регіонах України відтворені традиційні народні свята "Зелене поділля", "Купала", "Колодій".

Показовою прикметою часу є те, що в Україні прагнуть поєднати сучасну естрадну пісню з народними звичаями, обрядами та святами. Так, щороку, в місяці липні, під час свята Івана Купала в різних регіонах України відбуваються фестивалі-конкурси української естрадної пісні. 8-9 січня у Львові відбувається щорічний конкурс вертепів, у якому беруть участь аматорські та професійні акторські колективи. Традиційним також став фестиваль автентичних гуцульських вертепів у карпатському місті Коломия. Кількість таких фестивалів з кожним роком збільшується, а коло їх учасників зростає.

Демократичні соціально-політичні процеси періоду незалежності зумовили „ренесанс" язичницьких культів в Україні. Різні форми неоязичництва, від політеїзму до монотеїзму, популярні насамперед в деяких колах інтелігенції: перейнята від кінця 80-х рр. XX ст. ідеями національного відродження, вона вважає відновлення прадавніх язичницьких вірувань необхідною його умовою.

Загалом форма традиційних народних святкувань порівняно з роками радянської влади істотно змінилася. По-перше, їх почали відзначати на державному рівні, тобто відкрито, не ховаючись, як раніше, а офіційно – у відповідному масштабі. Це автоматично зумовило збільшення кількості учасників та розширення аудиторії. По-друге, надзвичайно активну роль у їх проведенні почала відігравати церква, причому не тільки християнських конфесій. Відомий, наприклад, оригінальний досвід участі мусульман Криму в традиційних християнських святах. По-третє, долучився економічний фактор, однак це результат явно західного впливу. Зокрема, в магазинах регулярно проводяться кампанії святкових знижок, різні розіграші, вікторини тощо. Це забезпечує додатковий прибуток за рахунок значного збільшення кількості покупців. По-четверте, відзначення свят, особливо таких, як Різдво Христове, Великдень та ін., стало важливим атрибутом системи освіти, за якого студенти й учні не тільки набувають знання про той чи інший святковий ритуал, а й

беруть у них участь особисто, що сприяє їх соціалізації, загальному розвитку тощо.

У другому підрозділі **„Трансформація свят, запроваджених в радянські часи"** зазначається, що з історії радянських часів збереглися свята Перемоги, 1 травня. Жовтневі свята з часом було відмінено, однак їх активно відзначають прихильники лівих політичних течій, ветерани та ін. Вони можуть набувати протестного або псевдопротестного звучання, особливо коли збігаються з виборчою кампанією.

Ще в радянську добу виникли масові театралізовані свята, призначені демонструвати культурні досягнення українського народу у сфері мистецтва, вшанування творчої спадщини нації. Такі свята проводяться за участю письменників, громадських діячів, професійних і самодіяльних художніх колективів та виконавців і відповідають урочистості, закладеній в основі таких дійств. До таких свят можна віднести Міжнародне Шевченкове літературно-мистецьке свято "В сім'ї вольній, новій". Нині вони набувають нових рис.

Заклик до відродження нації, її культури та історії призвів до виникнення нових форм масових театралізованих дійств: свята "кобзарського мистецтва", "козацькі забави", різноманітні "свята міст", свята "співочого поля", "Свята матері"; ювілеї до знаменних історичних дат, до вшанування пам'яті літераторів, митців, національних героїв.

З радянських часів збереглася і така форма культурного спілкування, як звітування областей України з культурно-мистецькими програмами в м. Києві, - монументальна акція, в якій бере участь велика кількість людей, організовує дійство, до якого причетна вся Україна. Цікаві мистецькі знахідки, що наявні у *цих конкурсах-оглядах, рівень професіоналізму та власний фольклорний* колорит кожного регіону створюють творче поле для подальшої роботи на ниві культурного розвитку нації.

На побутовому рівні деякі свята сприймаються як відпочинок та привід для психологічної релаксації. Такими є свята 8 березня, 23 лютого. Традиційно їх відзначає велика кількість громадян, однак все частіше, особливо серед молоді, вони сприймаються як атрибут радянського часу. Це відбувається й тому, що ще мало кому відомо, зокрема, про День матері та День Збройних Сил України.

За будь-якого часу зберігає свою жартівливу функцію День дурня – 1 квітня. У цей день традиційно відбуваються різні гумористичні заходи, розіграші, вікторини тощо. В Одесі, зокрема, цього дня відкривається фестиваль гумору "Юморина".

Набули нової форми театралізовані свята радянських часів. Нині це, як правило, - *шоу*, влаштовувані потужними суб'єктами економічної діяльності з нагоди їхніх ювілеїв, зазвичай, на різних рівнях – міському, обласному, а то й загальнодержавному. У них беруть участь зірки естради, спорту тощо. Наприклад, 2005 року таким загальнодержавним заходом, що тривав упродовж кількох місяців, стала кампанія мобільного оператора UMC "Нас 10 мільйонів".

Закономірно, отже, стверджувати, що свята й обряди, започатковані в радянські часи, трансформуються нині в різних напрямах залежно від суспільної ситуації: економічному, політичному, освітньо-розважальному тощо.

В третьому підрозділі „Нові свята в незалежній Україні" йдеться про витоки нової системи державних, церковних та світських свят в нашій державі. Зазначається передусім, що з прийняттям Декларації про суверенітет і незалежність в 1991 році, Україна здобула статус незалежної держави. Нове політичне календарне свято – День Незалежності водночас стало державним і загальнонародним. Воно відзначається в кожному місті і селищі. Відбуваються народні гуляння з мітингами, ярмарками, феєрверками, виступами професійних і самодіяльних митців, виставками декоративно-прикладного мистецтва і ін.

Традиційними стали святкові молебні за Україну в Софійському соборі на честь Дня Незалежності, в яких бере участь, як правило, вище державне керівництво України. Зокрема, в урочистій літургії 2005 р. вперше в історії України взяли участь представники близько 20 найбільших релігійних конфесій, представлених в Україні.

Популярними в народі стали запозичені з Європи День святого Валентина, або День усіх закоханих (14 лютого), і Хелоуїн, тобто день усіх святих (у ніч з 31 жовтня на 1 листопада). Перший має більш романтичний характер, а останній – комічний; він особливо подобається дітям, які залюбки вдягають "страшні" костюми та влаштовують розіграші.

Прикметно, що з кожним роком незалежності дедалі більше громадян України відзначає релігійні свята, і все менше - світсько-політичні. Особливо яскраво ця тенденція проявилася 1 травня 2005 р., коли Великдень збігся в часі з Днем солідарності трудящих. Святити паски прийшла, за статистикою, кожна друга українська родина, а охочих вийти на першотравневу демонстрацію було в тисячі разів менше.

Ознакою нашого часу стали козацькі свята, приурочені до славних сторінок історії України. Так, у Батурині — колишній гетьманській столиці — 12 червня 2005 р. зібралися представники різних козацьких формувань, які діють в Україні В ході святкування виступали професійні й самодіяльні колективи, окремі виконавці, відбувалися різні публічні заходи. У рамках заходу планувалося залучити шкільну молодь та громадськість до святкування Дня Європи, розповсюджувати інформацію про європейський вибір України та ЄС.

Масові спортивно-освітні свята приурочуються, як правило, до визначних історичних дат. Так, масове спортивно-освітнє свято 14 травня 2005 року було приурочене до 60-річчю визволення Європи від фашистської загрози та відзначенню 2005 року як оголошеного ООН роком спорту задля миру і розвитку, а також святкуванню Дня Європи в Києві. Крім пробігу відбулися масові спортивно-розважальні заходи та вікторини і конкурси „Наскільки ми знаємо історію Європи" тощо.

З'явилися свята незалежної преси. Так, в 1989 р. в Києві відзначалося свято "Вечірнього Києва". З 1992 р. провадиться свято Збройних сил України. Розроблено нову систему професійних і фахових свят.

Останнім часом, після "помаранчевої" революції в Україні, яка, власне, і продемонструвала всі позитивні якості як регульованого, так і повністю стихійного масового дійства, намічається якісне зростання інтересу до масових заходів, зокрема масових театралізованих свят. Різноманітні видовища, концерти, фестивалі, виставки стають центрами громадського інтересу. Масові дійства, присвячені державним датам, зокрема, Дня свободи, прилученому до річниці початку „помаранчевої революції", концерти, свято Нового року, Різдва, дні міст збирають на майданах та площах величезні маси людей. Популярність масових театралізованих видовищ виросла до дійсно всенародних показників.

На підставі викладеного матеріалу автор доходить висновку, що нині система масових свят в Україні ще перебуває у стані становлення. Водночас нові свята набули нових соціальних функцій та політичного значення, стали більш відомими найширшим верствам населення.

У Висновках підводяться підсумки дослідження, основними з яких є:

1. Українським масовим святам, їх еволюції приурочений великий масив літератури як загальнотеоретичного характеру (С.Безклубенко, В.Борисенко, Г.Дутчак, Л.Литвиненко, З.Марчук, Ю.Перенчук, З.Попова та ін); так і загальноісторичного характеру (Л.Белименко, І.Павленко, Н.Петрова, Б.Попов, Т.Пригаріна, С.Циганська та ін.); дослідженню українського етногенезу та ролі в цьому процесі масових свят (І.Бульбук, Г.Василькевич, С.Пономаревський, В.Скуратівський, Л.Узунова та ін.); еволюції релігійних, в тому числі церковних, свят (В.Біляцька, В.Деревлянський, В.Сапіга, Н.Данилевська, М.Ткач); а також аналізові проблематики організації та проведення масових свят (В.Зайцев, С.Деркач, В.Матушенко та ін.).

2. Українські традиційні масові свята у своєму історичному розвитку (еволюції) пройшли кілька етапів - християнізації, секуляризації, десакралізації та "професіоналізації". Сучасне "масове свято" в Україні - це урочиста акція, у якій бере участь велика кількість людей, об'єднаних спільністю духовно-культурних цінностей, і водночас формою проведення дозвілля.

3. Сутність еволюції сфери святковості під впливом християнізації полягає в тому, що наслідки християнізації України у цій сфері характеризуються співіснуванням церковних (християнських) та народних (язичницьких) свят і обрядів. Причому язичницькі обряди втрачають свою смислову значимість і продовжують існувати в рамках офіційної християнської обрядовості лише як розважальний елемент.

4. В радянські часи неминуча, хоча й не тотальна, атрофія релігійного світогляду та відмова від проведення церковних обрядів, максимальне спрощення правил їх відзначення в цілому відбувались у зв'язку з потужним процесом революційних перетворень побуту, як у матеріальному, так і в

соціально-культурному плані. Наростання атеїстичних тенденцій у ставленні радянської влади до релігійно-обрядової сфери життя української спільноти призвело до заборони релігійних, зруйнуванням народних та спробами насадження радянських свят і обрядів.

5. Для еволюції змісту та форми масових свят в роки незалежності України характерні: відродження церковних свят та обрядів, трансформація свят та обрядів, започаткованих в радянські часи, поява нових свят та обрядів.

Еволюція традиційних народних святкувань в незалежній Україні позначена кількома прикметними рисами. По-перше, їх почали відзначати на державному рівні, тобто відкрито, не ховаючись, як раніше, а офіційно – у відповідному масштабі. Це автоматично зумовило збільшення кількості учасників та розширення аудиторії. По-друге, надзвичайно активну роль у їх проведенні почала відігравати церква, причому не тільки християнських конфесій. По-третє, внаслідок "західного впливу" долучився економічний фактор. По-четверте, відзначення свят, особливо таких, як Різдво Христове, Великдень та ін., стало важливим атрибутом системи освіти, за якого студенти й учні не тільки набувають знання про той чи інший святковий ритуал, а й беруть у них участь особисто, що сприяє їх соціалізації, духовному розвитку тощо.

6.Свята й обряди, започатковані в радянські часи, трансформуються нині в різних напрямах залежно від суспільної ситуації: економічному, політичному, освітньо-розважальному тощо.

7. Незважаючи на появу в незалежній Україні нових свят (День Незалежності, День Святого Валентина, Хелоуїн, День Європи, козацькі свята), можна говорити лише про становлення системи масових свят в Україні. Водночас нові свята набули нових соціальних функцій та політичного значення, стали більш відомими найширшим верствам населення.

Основні результати дисертаційного дослідження викладені у таких публікаціях автора:

1. Малоока Л.В. Витоки сучасного масового свята в Україні // Науковий часопис. Серія 6. Істор. науки. – К.: НПУ ім. Драгоманова. - Вип 1. - 2004. – С. 259-263.

2. Малоока Л.В. Театралізоване масове свято як соціокультурний чинник націотворення // Вісник КНУКіМ. - 2002. - № 6. – С. 67-74.

3. Малоока Л.В. Театралізоване масове народне свято: історіографія проблеми //Вісник Книжкової палати. – 2005. - №4. – С. 47-49.

4. Малоока Л.В. Театралізоване масове свято як історична форма культурної діяльності людини. // Наукові записки. – К.: НПУ ім. Драгоманова, 2005. - Вип. 59. - С.229-235.

5. Малоока Л.В. Освітній потенціал театралізованого масового видовища // II Всеукраїнська науково-практична конференція „Театральне і хореографічне мистецтво України в контексті світових соціокультурних процесів". - Київ, 12-13 травня 2005 р. – С. 11-12.

АНОТАЦІЯ

МАЛООКА Л.В. Історична еволюція масових свят українців. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 17.00.01 - теорія й історія культури. - Київський національний університет культури і мистецтв. - Київ, 2006.

В дисертації на основі історико-порівняльного аналізу охарактеризований процес еволюції масових свят в незалежній Україні; уточнено понятійний апарат дослідження („свято", „святкування", „масове свято", „звичай", „обряд", „традиція" тощо); здійснено комплексний аналіз основних язичницьких свят українців; виявлено особливості впливу християнізації на еволюцію обрядової сфери України; відстежено історичну еволюцію масових свят українців від християнських до радянських; узагальнено досвід масового свята в Україні за радянських часів; простежено еволюцію змісту та форми масових свят в Україні в роки незалежності.

Ключові слова: українці, еволюція, свято, святкування, масове свято, обряд, традиція, звичай, дохристиянські (язичницькі) свята, християнізація, релігійні свята, релігійно-обрядова сфера, нові свята.

АННОТАЦИЯ

МАЛООКА Л.В. Историческая эволюция массовых праздников украинцев. - Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата исторических наук по специальности 17.00.01 – теория и история культуры. – Киевский национальный университет культуры и искусств. – Киев, 2006.

В диссертации на основе историко-сравнительного анализа охарактеризован процесс эволюции массовых праздников в независимой Украине; уточнен понятийный аппарат исследования («праздник», «празднование», «массовое праздник», «обычай», «обряд», «традиция» и т.п.); осуществлен комплексный анализ основных языческих праздников украинцев; выявлены особенности влияния христианизации на эволюцию обрядовой сферы Украины; прослежена историческая эволюция массовых праздников украинцев от христианских до советских; обобщен опыт массовых праздников в Украине в советское время; прослежена эволюция содержания и формы массовых праздников в Украине в годы независимости.

Ключевые слова: украинец, эволюция, праздник, празднование, массовый праздник, обряд, традиция, обычай, дохристианские (языческие) праздники, христианизация, религиозные праздники, религиозно-обрядовая сфера, новые праздники.

ANNOTATION

MALOOKA L.V. Historical evolution of mass holidays of Ukrainians. Manuscript.

Thesis on competition a scientific degree of the candidate of historical sciences by a speciality 17.00.01 - Theory and History of Culture. - Kiev National University of Culture and Arts. - Kiev, 2006.

In the thesis on a base of historical comparative analysis the process of evolution mass holidays in independent Ukraine is characterized; the conceptual notions of research ("holiday", "celebrating", "a mass holiday", "custom", "ceremony", "tradition" etc.) is specified; the complex analysis of basic pagan holidays of Ukrainians is made; the features of influence of Christianization on evolution of ceremony sphere of Ukraine are revealed; historical evolution of mass holidays of Ukrainians from christian up to Soviet is retraced; the experience of mass holidays in Ukraine in the Soviet time is generalized; the evolution of the contents and form of mass holidays in Ukraine within independence is analysed.

The mass holiday is the specialized art activity, which unites the large mass of the population, providing distribution of spiritual - cultural values, their active creative mastering by the people in the sphere of leisure.

In the thesis is emphasized, that having tested influences of a Christianity, the East-Slav pagan world has passed in the development two stages: 1) the creation of official politicized Christian culture; 2) the creation of Christian culture in its individual measurement, which provides a high degree of symbolization of all circle of vital values.

The essence of evolution of pagan holidays under influence of Christianization is, that the consequences of Christianization of Ukraine in this sphere are characterized by coexistence of church (Christian) and national (pagan) holidays and ceremonies. The pagan ceremonies lose the semantic importance and continue to exist within the framework of official Christian ceremonial rites only as an entertaining element.

In the Soviet times schedule both disappear of church customs and rituals and calendar ceremonies as a whole occurred in connection with process of revolutionary transformation of the material and welfare foundations of a life, compulsory mass excommunication of the population from religious norms. Gradually the quantity of the standard religious - household holidays was reduced, the ritual of their celebrating became simpler, the numerous interdictions and restrictions were forgotten. The increase of the atheist tendencies concerning the Soviet authority to religious - ceremonial life of the Ukrainian community was finished in the Soviet epoch by an interdiction religious, destruction of national and attempts of cultivating of the Soviet holidays and rituals.

For evolution of the contents and form of mass holidays within independence is characteristic: revival of religious holidays and ceremonies, transformation of

holidays and ceremonies, begun in the Soviet times, occurrence of new holidays and rituals.

The evolution of traditional national holidays in independent Ukraine sees in the following. First, they were begun to mark at a state level, open, not being hidden, as earlier, and officially - in appropriate scale. It automatically has caused increase of quantity of the participants and expansion of an audience. Secondly, extremely active role in their realization began to play church, and not only Christian confessions. Thirdly, the economic force, however it is the result by an obvious image of western influence has joined. Fourth, celebrating of holidays, in particular such, as Christmas Христово, Easter etc., became the important attribute of system of education, at which students and the schoolboys not only receive knowledge of this or that celebratory ceremony, but personally take in them participation, that promotes them socialization, spiritual development etc.

The holidays and ceremonies, arisen in the Soviet time, are transformed nowadays in different directions depending on a public situation: economic, political, educational etc. Despite of occurrence in independent Ukraine of new holidays (Day of Independence, the Day of Saint Valentine, Day of the Europe), it is possible to speak only about formation of system of mass holidays in Ukraine. At the same time the new holidays have got of the new social functions and political importance, are more known to wide layers of the population.

Key words: the Ukrainian, evolution, holiday, celebrating, mass holiday, ceremony, tradition, the custom, beforchristian (pagan) holidays, Christianization, religious holidays, religious & ceremonial sphere, new holidays.